

OECD *Multilingual Summaries*

Education at a Glance 2012

Summary in Slovak

Read the full book on: 10.1787/eag-2012-en

Prehľad vzdelávania 2012

Zhrnutie v slovenčine

- Prehľad vzdelávania: Indikátory OECD sú vierohodným zdrojom presných a relevantných informácií o stave vzdelávania na celom svete. Poskytujú údaje o štruktúre, financovaní a výsledkoch vzdelávacieho systému v 34 členských krajinách OECD a niekoľkých nečlenských krajinách G20.
- Prehľad vzdelávania obsahuje viac než 140 grafov, 230 tabuliek a 100 000 údajov a poskytuje kľúčové informácie o výsledkoch vzdelávacích inštitúcií, o vplyve učenia sa v rôznych krajinách, o finančných a ľudských zdrojoch investovaných do vzdelávania, o prístupe ku vzdelaniu, účasti na vzdelávaní a pokrokoch vo vzdelávaní, ako aj o študijnom prostredí a organizácii škôl.

Zhodnotenie globálnej recesie a prognózy do budúcnosti

Oblasti globálneho vzdelávania a ekonomiky sa už dlhší čas nachádzajú v stave prudkej premeny, ktorú z väčšej časti podnietili dve kľúčové zmeny. Prvou je neprestávajúci vzostup vedomostnej ekonomiky, ktorý u ľudí vyvolal silnú motiváciu zlepšovať svoje schopnosti prostredníctvom vzdelávania a jednotlivé krajiny podnietil k tomu, aby ich v tomto smere podporovali. Druhým javom, ktorý úzko súvisí s tým prvým, je celosvetový prudký nárast vyššieho vzdelávania, ktorý poskytuje viac príležitostí miliónom ľudí a spôsobuje, že sa na celom svete rapídne rozšírili rady vysoko vzdelaných jedincov.

Prehľad vzdelávania 2012 tieto oblasti skúma s ohľadom na ďalšiu dôležitú zmenu: globálnu recesiu v rokoch 2009 a 2010. Naša analýza zistila, že žiadna skupina ľudí ani krajina, bez ohľadu na úroveň vzdelania, nie je úplne odolná voči následkom celosvetového ekonomického poklesu. Zároveň sa však ukazuje pozoruhodná odolnosť ekonomických výhod a výhod na trhu práce, ktoré z dosiahnutia vyššej úrovne vzdelania vyplývajú – a to aj za zúfalých finančných podmienok.

Ekonomické výhody vzdelania

Na najzákladnejšej úrovni je jasné, že viac vzdelania ľuďom pomohlo vyhnúť sa nezamestnanosti a udržať si prácu aj počas recesie. Napríklad medzi začiatkom poklesu v roku 2008 a rokom 2010 v priemere stúpila v krajinách OECD celková nezamestnanosť ľudí bez vyššieho stredného vzdelania z už vysokého čísla 8,8 % na 12,5 %, pričom u ľudí s vyšším stredným vzdelaním bol zaznamenaný nárast z 4,9 % na 7,6 %. Oproti tomu zostala úroveň nezamestnanosti ľudí s vysokoškolským vzdelaním na oveľa nižšej úrovni a počas toho istého obdobia stúpila z 3,3 % na 4,7 %. Vo všetkých krajinách OECD dokopy bola úroveň nezamestnanosti v roku 2010 v skupine mužov s vysokoškolským vzdelaním približne o tretinu nižšia oproti skupine mužov s vyšším stredným vzdelaním. U žien s vysokoškolským vzdelaním bola nezamestnanosť nižšia o dve pätiny (indikátor A7).

Okrem toho, rozdiely v zárobkoch medzi ľuďmi s vyšším vzdelaním a ľuďmi s nižšou úrovňou vzdelania nielenže ostali počas globálnej recesie naďalej významné, ale dokonca ešte narástli. V roku 2008 mohol v krajinách OECD muž s vysokoškolským vzdelaním očakávať priemerne o 58 % vyšší zárobok než muž, ktorý dosiahol len vyššie stredné vzdelanie. Do roku 2010 sa tento rozdiel zvýšil na 67 %. Podobne mali v roku 2008 ženy s vysokoškolským vzdelaním priemerne o 54 % vyšší zárobok než ženy s vyšším stredným vzdelaním. Do roku 2010 sa tento rozdiel zvýšil na 59 % (indikátor A8).

Tieto údaje poukazujú na to, že hoci mal pokles rozhodne ďalekosiahle dôsledky – obzvlášť u ľudí s nižšou úrovňou vzdelania – následky širších zmien v oblastiach globálneho vzdelávania a ekonomiky sú ešte väčšie. Za posledné desaťročie v krajinách OECD stúpilo percento dospelých, ktorí dosiahli vyššie vzdelanie z 22 % v roku 2000 na 31 % v roku 2010 (indikátor A1). Napriek tejto rozrastajúcej sa ponuke vzdelaných jedincov a napriek stagnujúcim podmienkam trhu od roku 2008 aj naďalej väčšina ľudí s vyšším vzdelaním využíva ekonomické výhody s tým súvisiace. Znamená to, že dopyt po vysokokvalifikovaných zamestnancoch aj počas globálnej recesie celkovo rastie, aby sa uspokojili potreby vedomostných ekonomík v krajinách OECD.

Je pravdepodobné, že kým bude spoločnosť potrebovať viac vysokokvalifikovaných ľudí, výhody vyššieho dosiahnutého vzdelania sa aj naďalej zachovajú, a to nielen z krátkodobého, ale aj z dlhodobého hľadiska. Prehľad vzdelávania 2012 napríklad odhaduje, že dlhodobý osobný ekonomický zisk z dosiahnutia vzdelania tretieho stupňa oproti dosiahnutiu len vyššieho stredného vzdelania pri počiatocnom vzdelávaní je viac než 160 000 USD u mužov a takmer 110 000 USD u žien, a to aj po odrátaní súvisiacich nákladov. Údaje predstavujú priemer 28 krajín OECD (indikátor A9).

Daňoví poplatníci tiež zabezpečujú zdravú návratnosť verejných financií, ktoré ľuďom pomáhajú dosiahnuť vyššie vzdelanie. V priemere získavajú krajiny OECD na každého muža, ktorého vo vyššom vzdelávaní podporia, čistý zisk takmer 100 000 USD v podobe vyšších daní z príjmu a iných sporení. Je to takmer trojnásobok výšky investície z verejných prostriedkov. U žien predstavuje čistá návratnosť verejných financií približne dvojnásobok investovaných verejných financií (indikátor A9). Verejné a súkromné výhody vzdelania samozrejme presahujú výlučne ekonomickú sféru. V rámci Prehľadu vzdelávania 2012 sa zistilo, že vyššia úroveň vzdelania sa spája

s dlhšou priemernou dĺžkou života, vyššou účasťou vo voľbách a kladnejším prístupom k myšlienke rovnoprávnosti etnických menšín (indikátor A11).

Skutočnosť, že investícia do vzdelania prináša jednotlivcom aj spoločnosti značné výhody, pomáha vysvetliť jedno z najmarkantnejších zistení Prehľadu vzdelávania 2012: verejné a súkromné investície do vzdelania v mnohých krajinách OECD v roku recesie 2009 do značnej miery stúpili. Podľa dostupných údajov, medzi rokmi 2008 a 2009 celková suma, ktorú vlády, firmy a jednotliví študenti a ich rodiny súhrnne investovali do vzdelania na všetkých úrovniach stúpila v 24 z 31 krajín OECD. Tento stav nastal aj napriek tomu, že majetok štátu, reprezentovaný úrovňou HDP, sa v 26 z týchto krajín znížil (indikátor B2). Podobne sa v krajinách OECD medzi rokmi 2005 a 2009 priemerne o 15 percentuálnych bodov zvýšili výdavky na študenta zo strany primárnych, sekundárnych a post-sekundárnych vzdelávacích inštitúcií. Pritom sa výdavky na študenta v terciárnych inštitúciách za rovnaké obdobie zvýšili priemerne o 9 percentuálnych bodov (indikátor B1).

Najväčšiu časť nákladov na vzdelávanie, a tým aj nákladov na študenta, predstavuje finančné odmeňovanie učiteľov. V krajinách s dostupnými údajmi sa medzi rokmi 2000 a 2010 zvýšili náklady na mzdy učiteľov na jedného žiaka priemerne o jednu tretinu na základnej úrovni a o jednu štvrtinu na nižšej strednej úrovni. Nárast nákladov na mzdy učiteľov na jedného žiaka v období rokov 2000 až 2010 z najväčšej časti ovplyvnili zmeny dvoch faktorov: mzdy učiteľov a odhadovaná veľkosť triedy. V období medzi rokmi 2000 a 2010 sa v krajinách s dostupnými údajmi z obidvoch rokov priemerne zvýšili mzdy učiteľov o približne 16 % na základnej úrovni a o 14 % na nižšej strednej úrovni, pričom odhadovaná veľkosť triedy sa na základnej úrovni zmenšila priemerne o 14 % a na nižšej strednej úrovni v priemere o 7 % (indikátor B7).

Prehľad vzdelávania 2012 tiež poskytuje údaje o tom, že populácia učiteľov starne. V krajinách s porovnateľnými údajmi v rokoch 1998 až 2010 priemerne narástol podiel učiteľov stredných škôl vo veku nad 50 rokov z 28,8 % na 34,2 % (indikátor D5). V krajinách, ktoré by mohli stratiť podstatné množstvo učiteľov ich odchodom do penzie, pričom populácia v školskom veku by zostala rovnaká alebo by sa zväčšila, musia vlády zvýšiť atraktivitu učiteľského povolania, rozšíriť programy školenia učiteľov a v prípade potreby poskytnúť odborníkom v strednej fáze profesionálnej kariéry, ktorí chcú zmeniť povolanie, alternatívne možnosti získania potrebnej kvalifikácie.

Zmeny ohľadom účastníkov na vzdelávaní

Obzvlášť v období finančných obmedzení musia jednotlivé krajiny múdro rozhodnúť o tom, ako rozdeliť limitované zdroje. Prehľad vzdelávania 2012 zdôrazňuje niekoľko oblastí, kde krajiny pozoruhodne pokročili, a určuje iné oblasti, ktoré v budúcnosti pravdepodobne budú vyžadovať stálu pozornosť. Napríklad, ako je popísané v našom prvom indikátore vzdelávania a starostlivosti o deti (indikátor C2), krajiny podstupujú obdivuhodné kroky v rozširovaní vzdelávania najmenších žiakov, čo je problematika, ktorá sa v ostatných rokoch dostala viac do popredia programov vzdelávacej politiky jednotlivých krajín. V krajinách OECD s dostupnými údajmi za obidva roky sa zvýšila účasť 3-ročných detí na predškolských vzdelávacích programoch priemerne zo 64 % v roku 2005 na 69 % v roku 2010 a účasť 4-ročných detí vzrástla zo 77 % v roku 2005 na 81 % v roku 2010. V krajinách OECD sa viac než tri štvrtiny 4-ročných detí zúčastňujú predškolských vzdelávacích programov, pričom vo väčšine krajín OECD väčšina detí v súčasnosti vstupuje do vzdelávacieho procesu ešte pred dosiahnutím 5. roku veku. Keď vezmeme do úvahy, že predškolské vzdelávanie sa spája s lepšími výsledkami dosahovanými neskôr v škole, tento vývoj predznamenáva budúcnosť, keď bude kvalifikácia mladých ľudí dôležitejšia, než kedykoľvek predtým.

Krajiny OECD tiež zaznamenávajú ďalší rast účasti žien na vyššom vzdelávaní. Napríklad očakávaný podiel žien, ktoré sa v živote zapíšu do univerzitného programu vzrástol v priemere krajín OECD zo 60 % v roku 2005 na 69 % v roku 2010, pričom podiel mužov narástol za rovnaké obdobie zo 48 % na 55 % (indikátor C3). Navyše v krajinách OECD tvoria ženy v priemere 59 % všetkých absolventov prvého stupňa univerzitného štúdia (indikátor A3). Hoci je potrebné podstúpiť ďalšie kroky na zvýšenie účasti žien v študijných odboroch, ako napríklad strojárstvo, výroba a informatika, ako aj na zvýšenie podielu žien v radoch držiteľov vyšších akademických titulov, doterajší pokrok je povzbudivý (indikátor A4).

Navyše sa od roku 2000 zdvojnásobil počet zahraničných študentov zapísaných na štúdium vo vyšších vzdelávacích inštitúciách v krajinách OECD. V absolútnom vyjadrení pochádza najväčší počet zahraničných študentov z Číny, Indie a Kórei. V jednej krajine OECD je na štúdium zapísaných približne 77 % zahraničných študentov. Zahraniční študenti predstavujú v Austrálii, Luxembursku, na Novom Zélande, v Rakúsku, Veľkej Británii a vo Švajčiarsku 10 a viac percent študentov zapísaných na štúdium v terciárnych vzdelávacích inštitúciách. Okrem toho predstavujú viac než 20 % počtu zapísaných do pokročilých výskumných programov v Austrálii, Dánsku, Írsku,

Luxembursku, Kanade, na Novom Zélande, v Rakúsku, Veľkej Británii, Spojených štátoch, vo Švédsku a vo Švajčiarsku (indikátor C4).

Naproti tomu zvyšovanie rovnosti vo vzdelávaní a rozšírenie príležitostí pre všetkých študentov bez ohľadu na ich pôvod a zázemie ostáva v krajinách OECD aj naďalej problémom. Prehľad vzdelávania 2012 napríklad usudzuje, že schopnosť čítania môže byť u žiakov z rodín imigrantov obzvlášť nepriaznivo ovplyvnená v prípade, že žiak navštevuje školu s vysokým počtom žiakov z rodín s nízkym vzdelaním (indikátor A5).

Podobne by si mali tvorcovia politík všimnúť zvýšenie počtu 15- až 29-ročných, ktorí nepracujú, ale ani neštudujú a neškolia sa (tzv. populácia „NEET“). Tento počet v roku 2010 v krajinách OECD narástol na 16 % po niekoľkých rokoch poklesu (indikátor C5). Hoci veľkosť tejto populácie môžu ovplyvniť viaceré faktory, je pravdepodobné, že v mnohých krajinách OECD tento nárast odráža mimoriadne problémy, s ktorými sa mladí ľudia museli potýkať v dôsledku globálnej recesie. Údaje z Výhľadu OECD v oblasti zamestnanosti na rok 2012 poukazujú na to, že nezamestnanosť mladých už vo viacerých krajinách OECD dosiahla znepokojivú úroveň, čo ešte podčiarkuje nutnosť, aby krajiny preskúmali možnosti, ako produktívne zapojiť ľudí z tejto kľúčovej vekovej skupiny, napr. pomocou odborného vzdelávania a školiacich programov, ako aj pomocou príležitostí na neformálne vzdelávanie a školenie.

Podobne v situácii, keď je vyššie dosiahnuté vzdelanie stále potrebné pre plynulý prechod na pracovný trh, musí mnoho krajín OECD urobiť viac pre to, aby mladým ľuďom zo znevýhodneného prostredia poskytli lepší prístup k vyššiemu vzdelaniu. Prehľad vzdelávania 2012 zistil neúprosne rozdiely v tom, akú šancu zúčastniť sa vyššieho vzdelania majú mladí ľudia v závislosti od toho, aké vzdelanie dosiahli ich rodičia. V krajinách OECD existuje u mladých ľudí pochádzajúcich z rodín s nízkym dosiahnutým vzdelaním v priemere o polovicu nižšia pravdepodobnosť, že sa zúčastnia vyššieho vzdelania, v porovnaní s podielom týchto rodín na celkovej populácii. Zatiaľ čo v prípade mladého človeka, ktorého aspoň jeden rodič má ukončené vyššie vzdelanie, existuje takmer dvojnásobná pravdepodobnosť, že sa zúčastní vyššieho vzdelávania, v porovnaní s podielom týchto rodín na celkovej populácii (indikátor A6).

Keďže zmeny v svetovej ekonomike ovplyvňujú krajiny aj jednotlivcov, krajiny by si mali dávať pozor na udržiavanie opatrnej rovnováhy medzi poskytovaním primeranej verejnej podpory pre vzdelávanie a požiadavkami, aby študenti a ich rodiny pokrývali časť nákladov. Ako naznačujú údaje o výdavkoch uvedené vyššie, študenti a ich rodiny v mnohých krajinách OECD musia znášať stále vyšší podiel nákladov (indikátor B3). Hoci je tento všeobecný prístup pochopiteľný v tom, že daní jednotlivci tak získajú mnohé z výhod vzdelania, môže to viesť k situácii, keď budú jednotlivci pri dosahovaní vyššieho vzdelania čeliť veľkým finančným prekážkam – vo viacerých krajinách OECD sa už v podobnej situácii ocitli ľudia, ktorí sa snažili dosiahnuť vyššie vzdelanie (indikátor B5). Potom môžu zase tieto prekážky brániť samotnej krajine v dosiahnutí jej cieľov zvyšovania dosiahnutého vzdelania populácie.

© OECD

Toto zhrnutie nie je úradným prekladom OECD.

Rozmnožovanie tohto zhrnutia je povolené iba za predpokladu, že bude uvedené autorské právo OECD a názov originálnej publikácie.

Viacjazyčné zhrnutia sú preloženými výňatkami z publikácií OECD, pôvodne uverejnených v anglickom a francúzskom jazyku.

K dispozícii sú bezplatne v on-line kníhkupectve OECD: www.oecd.org/bookshop

Viac informácií získate v Divízii autorských práv a prekladov OECD Riaditeľstva verejných záležitostí a komunikácie: rights@oecd.org, fax: +33 (0)1 45 24 99 30.

OECD Rights and Translation unit (PAC)

2 rue André-Pascal, 75116

Paris, France

Navštívte našu webovú lokalitu www.oecd.org/rights

Read the complete English version on OECD iLibrary!

© OECD (2012), *Education at a Glance 2012*, OECD Publishing.

doi: 10.1787/eag-2012-en